

De taal van Pina

Nederlandse danseres over haar vriendschap met Pina Bausch

[Achtergrond](#) - 6 juli 2011 - Auteur: Katja Geelhoed

De film 'Pina' van Wim Wenders gaat donderdag in première in Nederland. Wenders maakte een eerbetoon in 3D aan de in 2009 overleden danseres en choreografe Pina Bausch. Tjitske Broersma danste in de jaren zeventig bij Bausch. In een gesprek met Duitslandweb vertelt ze over het samenwerken met de vrouw die met haar danstheater de taal van dans veranderde.

"Dit wil ik", wist Broersma toen ze eind jaren zestig in de Rotterdamse Schouwburg een voorstelling van Bausch zag. Ze zat in het laatste jaar van de dansacademie. Geraakt door de 'prachtige bewegingstaal' van de Duitse choreografe ging ze naar de Folkwang-Hochschule in Essen waar Bausch op dat moment werkte. Ze wilde er gewoon eens rondkijken. Bausch dacht dat ze auditie deed en nam haar aan. Broersma maakte eerst nog de dansacademie af en danste bij het Rotterdams Danscentrum. Later vertrok ze op verzoek van Bausch naar het Folkwang-Ballet.

Toen Bausch in 1973 de leiding kreeg over het ballet van het theater in Wuppertal, ging Broersma mee. Ze lacht bij de herinnering aan 'Fritz', het eerste stuk dat Bausch hier maakte: "Verschrikkelijk, geen greintje dans..., nou, misschien een heel klein beetje." Het publiek, gewend aan traditioneel ballet, was teleurgesteld. Bausch zou later bejubeld worden voor de manier waarop zij dans en theater met elkaar combineerde, maar in de beginjaren heerste vooral onbegrip. Toen Broersma in 'Blaubart. Beim Anhören einer Tonbandaufnahme von Béla Bartóks Oper „Herzog Blaubarts Burg“ ' (1977) een pop verleidde, zag ze de hele eerste rij weglopen.

Vragensessies

Niet alleen de stukken van Bausch waren vernieuwend. Ook de manier waarop zij werkte was nieuw. Een danseres in Wenders' film vertelt dat ze in het begin radeloos was, omdat ze niet begreep hoe Bausch werkte. "Ze stelde vragen", legt Broersma uit. Ze begon daarmee bij 'Blaubart'. Soms waren dat concrete opdrachten zoals: 'verleid de pop'. Maar het kon ook een woord zijn waarop de dansers moesten reageren.

Een vaak geciteerde uitspraak van Bausch is: "Mij interesseert niet zozeer hoe

mensen bewegen, maar wat ze beweegt.” Ook Broersma herinnert zich dat er geen goed of fout voor Bausch was als het om de antwoorden van de dansers op haar vragen ging. Uit alles wat bij deze vragensessies tot stand kwam, koos Bausch wat ze kon gebruiken. Daarmee stelde ze haar voorstellingen samen die zij minutieus vastlegde en instudeerde.

Zenuwachtig

Pina Bausch (1940-2009) leerde dansen aan de Folkwang-Hochschule in Essen. In 1973 werd ze choreografe bij wat onder haar leiding het Tanztheater Wuppertal werd.

Met haar omstreden balletstijl werd ze in de loop van de jaren wereldberoemd en beïnvloedde ze de internationale dans.

Van de precisie waarmee Bausch stukken instudeerde heeft Broersma veel geleerd. “Ik werd er gek van in het begin toen ik met haar werkte, maar je krijgt hier wel lichaamsbewustzijn door”, vertelt ze. “Ik heb zoveel geleerd van haar op het gebied van beweging.” Wat ze ook geleerd heeft van het werken met Bausch is dat een detail geen detail is. Bausch zei altijd: “Alles ist wichtig”.

Bausch was niet alleen een leermeester, ze was ook een vriendin. Dat bleef ze toen Broersma na zeven jaar naar Nederland terugkeerde waar ze als danseres en choreograaf werkte en zich later wijdde aan lesgeven. Broersma vertelt liefdevol over de keer dat ze Bausch opzocht voor een voorstelling en haar tussen de kostuums vond, “Zat ze een sigaretje te roken en zei ze dat ze zo zenuwachtig was.” Ze zei vaak na afloop: “Ik doe het niet meer”. Toch deed ze het elke keer weer. Tot vlak voor haar dood maakte ze voorstellingen. Ze gold als een van de belangrijkste choreografen wereldwijd.

Pina in 3D

Bausch overleed onverwacht in juni 2009. Vlak voordat Wenders met haar aan de documentaire zou beginnen die hij al zo lang over haar wilde maken. In 3D, omdat dat naar zijn mening de enige manier was om haar werk op beeld recht te doen. Wenders blies het project aanvankelijk af, maar liet zich door haar dansers en anderen overhalen de film toch te maken.

Broersma, die zelf ook op archiefbeeld van repetities in de film voorkomt, zag de film eerder dit jaar tijdens de première in Duitsland. “Het is prachtig om dit in 3D te zien”, zegt ze. Soms slaat Wenders de plank mis, vindt ze, de close ups in ‘Frühlingsopfer’ zijn naar haar mening te onecht. “Dat zou Pina nooit goed gevonden hebben.” Dat Wenders solo’s van dansers op locaties in en rond

Wuppertal draaide, vindt ze mooi. Die locaties passen helemaal bij Bausch, vindt ze.

Er wordt weinig gepraat in de film. Het past bij Bausch. Zij was geen prater. Zij omschreef het zelf zo, zegt Broersma: "Dans heeft zijn eigen taal. Als ik moet vertellen wat het allemaal is, dan hoef ik het niet te maken."

Katja Geelhoed is freelance-journaliste. Ze schrijft voor Duitslandweb regelmatig over Berlijn en Duitse cultuur.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/326/de-taal-van-pina>